

ФІНАНСОВЕ ПРАВО

КОВАЛЕНКО А. А.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства
(Київський міжнародний університет)

УДК 347.73(045)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-5-1-29>

**ПРО ФУНКЦІЇ ФІНАНСОВОГО ПРАВА
ЯК ВИД ГАЛУЗЕВИХ ФУНКЦІЙ ПРАВА**

Стаття присвячена проблемам класифікації функцій права. Особлива увага приділяється галузевим аспектам функцій права. Функції поділяються також відповідно до елементів, з яких складається система права. З огляду на напрацювання переважно вчених-теоретиків пропонується авторське групування функцій фінансового права.

Доведено, що реалізація функцій фінансового права відбувається в межах публічної фінансової діяльності, що спрямована на виконання та забезпечення завдань, які стоять перед державою та органами місцевого самоврядування. Результати такої діяльності мають аналізуватися, перевірятися, корегуватися (йдеться, зокрема, про публічну фінансову звітність і публічний фінансовий контроль).

Акцентується на тому, що у спеціальній науковій літературі питань щодо функцій права проблеми функцій власне фінансового права практично не досліджені. Звичайно, є праці, присвячені тим чи іншим функціям, проте комплексне їх висвітлення нині відсутнє. З огляду на це аналіз питань правової природи, практичної значущості функцій фінансового права є перспективним напрямом наукового дослідження. Використання поняття «функція права» пов'язується із: характеристикою сутності різноманітних державно-правових, зокрема, фінансово-правових явищ; завданнями, повноваженнями та компетенцією органів публічної влади, зокрема тих, які є суб'єктами публічної фінансової діяльності. Як функції, так і завдання притаманні праву, державі, органам публічної влади. При цьому завдання держави зводяться до забезпечення безпеки, зокрема фінансової, боротьби з корупцією, захисту фінансових інтересів. Також завдання тісно пов'язані із метою, при цьому кожна нова ціль (мета) не може щоразу породжувати нову функцію.

Доведено, що практичне вирішення питання про функції права, зокрема фінансового права, пов'язано із: 1) нормо- і правотворчою діяльністю; 2) визначенням правопорушень, зарахованих до фінансових, та встановленням відповідальності за їх вчинення, її попередження; 3) побудовою системи фінансового законодавства, що враховує сучасні тенденції розвитку економіки країни та євроінтеграційний курс; 4) практичним застосуванням норм фінансового законодавства; 5) організацією підвищення фінансової грамотності населення.

Ключові слова: класифікація, критерій, функція, право, систематизація, уніфікація.

The article is devoted to problems of classification of functions of law. Particular attention is paid to the branch aspects of the functions of law. Functions are also divided according to the elements from which the system of law is created. Based

on the work of predominantly theoretical scholars, an author's grouping of functions of financial law is proposed.

It has been proved that the implementation of the functions of financial law takes place within the framework of public financial activities aimed at fulfilling and securing the tasks of the state and local self-government bodies. The results of such activities should be analyzed, audited and adjusted (in particular, public financial statements and public financial control).

Emphasis is placed on the fact that, in the specialized scientific literature, issues related to the functions of law, the problems of functions of financial law have not been investigated. Of course, there are works devoted to these or other functions, but their comprehensive coverage is absent today. In view of this, the analysis of issues of legal nature, practical importance of the functions of financial law is a promising area of scientific research.

The use of the concept of "function of law" is associated with: characterization of the essence of various state-legal, in particular, financial and legal phenomena; with the tasks, powers and competencies of public authorities, including those who are subjects of public financial activity. Both functions and tasks are inherent in law, the state, and public authorities. In doing so, the tasks of the state are reduced to: ensuring security, in particular financial; the fight against corruption; protection of financial interests. Also, tasks are closely related to the goal, and each new goal cannot create a new function every time.

It is proved that the practical solution to the question of the functions of law, in particular financial law, is related to: 1) normative and law-making activities; 2) identification of offenses related to financial and establishing responsibility for their commission, its prevention; 3) the construction of a system of financial legislation that takes into account current trends in the country's economy and the European integration course; 4) practical application of financial legislation; 5) organization of increasing the financial literacy of the population.

Key words: *classification, criterion, function, law, systematization, unification.*

Вступ. Нині вельми актуальним є питання досліджень доктринальних підходів щодо визначення понять «функція», «завдання» та «функція права», гносеологічних аспектів класифікації функцій права, особливостей реалізації функцій права. З галузевого погляду також важливо чітко розуміти особливості відповідних завдань і функцій.

Процес реалізації функцій права в загальних рисах універсальний щодо всіх функцій. Відмінності полягають у конкретному змісті стадій цього процесу. Якщо однією із форм реалізації права як такого є правовідносини, а без реалізації права неможлива реалізація його функцій (реалізація функцій права зумовлена реалізацією правових норм, оскільки самі функції зумовлені правом і є похідними від нього), то абсолютно очевидно, що правовідносини є тією сферою (формою), в якій також відбувається реалізація функцій права. Окрім цього, у правовідносинах втілюється соціальне призначення права як регулятора життя суспільства, а реалізація функцій права – це реалізація соціального призначення права [1, с. 186].

Також варто зважати на те, що реалізація функцій фінансового права відбувається в межах публічної фінансової діяльності, що спрямована на виконання та забезпечення завдань, які стоять перед державою та органами місцевого самоврядування. Результати такої діяльності мають аналізуватися, перевірятися, корегуватися (йдеться, зокрема, про публічну фінансову звітність і публічний фінансовий контроль).

Постановка завдання. Метою статті є дослідження питань, пов'язаних із функціями права, їх класифікацією.

Результати дослідження. Зауважимо, що у спеціальній науковій літературі питань щодо функцій права проблеми функцій власне фінансового права практично не досліджені.

Звичайно, є праці, присвячені тим чи іншим функціям, проте комплексне їх висвітлення відсутнє. З огляду на це аналіз питань правової природи, практичної значущості функцій фінансового права є перспективним напрямом наукового дослідження. Використання поняття «функція права» пов'язується із: характеристикою сутності різноманітних державно-правових, зокрема, фінансово-правових явищ; завданнями, повноваженнями та компетенцією органів публічної влади, зокрема тих, які є суб'єктами публічної фінансової діяльності. Як функції, так і завдання притаманні праву, державі, органам публічної влади. При цьому завдання держави зводяться до забезпечення безпеки, зокрема фінансової, боротьби з корупцією, захисту фінансових інтересів. Також завдання тісно пов'язані із метою, при цьому кожна нова ціль (мета) не може щоразу породжувати нову функцію.

Найчастіше питання щодо функцій права належать до категорії доктринальних. Проте не варто применшувати їх роль лише цією сферою. Так, практичне вирішення питання про функції права, зокрема фінансового права, пов'язано із: 1) нормо- і правотворчою діяльністю; 2) визначенням правопорушень, зарахованих до фінансових, та встановленням відповідальності за їх вчинення, її попередження; 3) побудовою системи фінансового законодавства, що враховує сучасні тенденції розвитку економіки країни та євроінтеграційний курс; 4) практичним застосуванням норм фінансового законодавства; 5) організацією підвищення фінансової грамотності населення.

Для дослідження функцій права, зокрема фінансового права, важливе значення має функціональний аспект певної діяльності: державно-власних суб'єктів; підпорядкованих суб'єктів; тих осіб, які не є учасниками конкретних фінансових правовідносин, проте намагаються впорядкувати ці відносини, займаються тлумаченням положень законодавства і науки фінансового права. Всі функції права, зокрема фінансового права, відображають вплив юридичної практики, правової діяльності на об'єктивну реальність, правому систему, суспільні відносини тощо. Будь-яка діяльність, своєю чергою, є практичною діяльністю.

Досліджуючи різноманітні аспекти функцій фінансового права, ґрунтуючись на напрацюваннях переважно вчених-теоретиків, пропонуємо таке їх групування:

- загальноправові (регулятивна, охоронна, захисна, контрольна, обмежувальна, виховна, інформаційна, пізнавальна, ідеологічна тощо). При цьому регулятивна, охоронна та контрольна функції фінансового права передбачають застосування різних попереджувальних заходів із метою уникнення правопорушень у сфері публічних фінансів. Задля цього існують виховна, інформаційна, пізнавальна, ідеологічна функції. У запропонованій роботі розглядаються не лише функції фінансового права в розумінні права як законодавства та правових норм, а ще й звертаємо увагу на функції фінансового права як науки, навчальної дисципліни. З огляду на це визначено цілком логічним виокремлення виховної, інформаційної, пізнавальної, ідеологічної функції фінансового права;

- галузеві (економічна, екологічна, політична, майнова, матеріальна тощо);

- правових інститутів (функції бюджетного, податкового, митного, банківського права).

Розглянувши різні аспекти критеріїв класифікації функцій права, проаналізувавши широке коло доктринальних праць, присвячених цьому питанню [2–4], пропонуємо таке їх узагальнене групування:

- **соціологічні дослідження** (І.Г. Афанасьєва, О.В. Болтромаєук, І.О. Каліцов, І.М. Плотніков, Т.К. Мацукова);

- **економічні дослідження: функцій податків й оподаткування** (тут виокремимо таких вчених, як М.Є. Антонова, К.В. Берестюк, О.Ф. Бочарова, О.О. Волков, М.О. Дорохін, Д.В. Доспішил, С.М. Ганус, І.В. Гущина, З.Д. Кацелашвили, В.М. Кожевнікова, Д.В. Ніколаєв, І.А. Павлова, Н.В. Смагіна, І.А. Табердієва, С.В. Шклянкевич, Ю.Д. Шмельов), *функцій фінансів і контролю* (приміром у працях таких учених, як І.М. Воропаєва, К.Я. Брацлавська, С.В. Сігова), *функцій грошей* (наприклад, Н.П. Вичужаніна, М.С. Гарькуша, А.О. Мочальнікова, О.М. Сухарєв, О.І. Усаткіна), *економічні прояви функцій держави* (досліджують, наприклад, Р.М. Алієв, І.К. Бабайцева, О.В. Гривко, І.Б. Калашніков, О.Ю. Калмиков,

О.В. Макаревич, Е.С. Ніколаєва, А.В. Печерський, С.К. Тімошин, Н.В. Устинова), *функції банків* (приміром, у роботах В.В. Апаріної, Б.Н. Ях'яєвої);

– **філософсько-правові й теоретико-правові дослідження** (наприклад, А.Ф. Абрамов, З.Л. Алмазова, С.В. Бабаєв, М.І. Байтін, М.О. Бухтерєва, М.Г. Баумова, В. Вейхельт, М.М. Вопленко, Т.Г. Гасанкадієв, І.Ю. Динес, О.О. Дембіцький, Б.Ю. Дорофєєв, О.О. Джураєва, С.А. Дроботов, В.М. Жиміров, І.Л. Заморська, В.В. Ісаєва, Д.А. Керімов, А.В. Константинова, А.Є. Краковська, В.С. Кудря, М.Є. Молодкін, Г.В. Падалко, А.С. Палазян, О.В. Піскунова, Т.М. Радько, І.М. Ситар, Н.В. Черноголовкін, В.В. Шуткін). *Окремі функції держави* розглядають М.Т. Бадоев, Л.П. Барнашова, Фарман Джангир оглы Байрамов, О.Г. Безсольцин, А.О. Данченко, Г.М. Дерцян, С.В. Калашніков, М.М. Каратаєва, Ю.Г. Кіпселіді, Ж.Ю. Мірошнікова, С.К. Могил, М.В. Новіков, А.А. Торопов, І.С. Штін. *Функції практичної діяльності* аналізують, наприклад, О.М. Палагіна, Л.В. Половова, В.В. Смирнов, І.І. Мотиль, В.І. Сало. Питаннями *функцій контролю та відповідальності* переймаються, наприклад, А.А. Адиєв, В.В. Дьяконов, Д.В. Пожарський, О.Є. Савенко, Н.Л. Соломенник, М.П. Трофімова, Ж.Ю. Юзефович, А.Б. Яблонська. Проблеми *охоронної та правоохоронної функції права* досліджують, наприклад, А.І. Абрамов, І.В. Берестовський, Й.І. Горінецький, Р.І. Загідуллін, Д.С. Ізмайлов, В.С. Ковальський, Г.О. Корнієнко, І.А. Кузнєцов, І.А. Курцев, О.С. Лапшина, Е.Л. Лещина, Н.А. Макарова, С.Л. Макштарева, Д.С. Новіков, П.В. Онопенко, О.В. Рябова, Г.В. Сім, Д.В. Терьохін, О.Г. Цикаришвилі, Л.А. Чумак. *Екологічну функцію держави* досліджують А.Є. Кадомцева, В.В. Корольова, М.О. Лапіна, М.М. Меркулов, В.С. Міронов, В.І. Сизов. Представником досліджень функцій екологічного права є Х.І. Чопко. Проблемами *економічної функції держави* переймаються, зокрема, В.В. Анцупов, Г.Ю. Атаян, О.Г. Варич, О.А. Капаєв, С.В. Корсакова, О.Б. Купцова, О.М. Лощикін, Ю.Г. Лежикова, А.В. Соловйова, Ле Мінь Тхонг, З.Ф. Хусаїнов, О.Г. Чернявський. Питання *податкової функції держави* в контексті теорії держави та права досліджують Г.А. Амінов, Є.В. Артеміна, Л.В. Запорозька, А.А. Сайдаманов. *Ідеологічну, виховну, освітню, інформаційну функції держави* досліджують О.М. Буховець, О.І. Клименко, С.В. Левіна, О.І. Пушкін, О.О. Швиркін, А.М. Васеніна, Є.М. Корж, І.Ю. Никодимов, Д.Ю. Циганкова, О.В. Червяковаський. *Функції правосвідомості* досліджують, зокрема, Є.О. Белканов, М.Є. Черкас. *Соціальну функцію держави* розглядають О.В. Бермічева, С.Є. Коробов, О.С. Мазасва, А.Л. Пашуков, Г.В. Ткачова, А.Г. Чернявський;

– **конституційно-правові дослідження** (приміром, О.О. Майданник, Х.В. Приходько, Д.М. Вдовін);

– **цивільно-правові та цивільно-процесуальні дослідження** (тут варто зазначити таких авторів, як О.В. Бормотов, О.В. Коломенська, М.В. Матійко, А.Я. Риженков, Б.І. Салимзянов, Ю.О. Серіков, А.В. Скворцов, В.В. Скворцов, Є.О. Смородинський, Д.Г. Хецуріані, Ф. Кафажжі та Х. Мюр-Вотт);

– **трудова-правові дослідження** (наприклад, Н.І. Дейч, З.Г. Дзгуцев, А.С. Пашков, О.Є. Сухарєв, Н.Є. Целовальніченко, В.І. Шкатулла, В.І. Щербина);

– **кримінально-правові та кримінально-процесуальні дослідження** (приміром, С.П. Бекешко, О.В. Грошев, В.Є. Коновалова, В.В. Копейкін, С.В. Павлов, С.Ю. Тімохін, В.Д. Філімонов, О.О. Чепурний, В.А. Чернишов);

– **адміністративно-правові дослідження** (приміром, В.М. Білик, В.М. Гошовський, Д.С. Ізмайлов, Є.К. Кубєєв, О.В. Парфильєв, Ю.В. Пирожкова, Д.М. Поکیدов, Р.С. Титикало, Г.В. Шилін);

– **фінансово-правові дослідження**. Частина розглядуваних досліджень *поєднує адміністративно- та фінансово-правові аспекти функцій* (наприклад, О.А. Кузьменко, О.О. Яковенко, Г.В. Жмулівська). *Регулятивну функцію фінансового права* досліджує Ю.Л. Смірнікова. *Функції у контексті контрольних і охоронних фінансових правовідносин* розглядають Д.А. Кобильнік, Л.А. Савченко, Д.О. Коваль, Н.А. Саттарова, А.С. Ємельянов, М.Б. Разгільдієва. *Правові питання функції податків й оподаткування* досліджують П.В. Євдокимов, Д.А. Кобильнік, Л.Б. Рейдель. *Фінансово-правові аспекти функцій кредиту*

досліджує О.В. Карташов. Науковці Г.В. Жмулевська, С.Б. Жиліна досліджують правові аспекти *функцій банків і банківської системи* загалом.

Висновки. Як бачимо, функції права є важливою характеристикою динамічності права і правовідносин, відображенням напрямів правового впливу на всі процеси, що потребують такого впливу. Це не лише суто наукове надбання, адже практична реалізація функцій фінансового права супроводжується здійсненням прав та виконанням обов'язків суб'єктів фінансових правовідносин (якщо йдеться про активну реалізацію функцій, їх втілення у практичній діяльності); стосовно пасивної реалізації функцій, то можемо навести реалізацію функцій науки фінансового права (тобто тут відсутні учасники чи суб'єкти фінансових правовідносин, тут не виникають юридичні права та обов'язки).

Список використаних джерел:

1. Абрамов А.И. Понятие реализации функций права: соотношение понятий «реализация права» и «реализация функций права». *Правоведение*. 2006. № 3. С. 179–189.
2. Коваленко А.А. Класифікація функцій права: історія питання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2019. № 55. С. 32–35.
3. Коваленко А.А. Про функції фінансового права у галузевому розмежуванні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2019. № 37. С. 63–64.
4. Коваленко А.А. Проблеми співвідношення та реалізації охоронної та захисної функції фінансового права. *Eurasian Academic Research Journal*. 2017. № 12 (18). С. 67–71.

LIUTIKOV P. S.,
Doctor of Juridical Sciences,
Head of the Department of Administrative
and Customs Law
(*University of Customs and Finance*)

LIUTIKOVA M. O.,
Candidate of Juridical Sciences,
Doctoral Student of the Department of
Administrative and Commercial Law
(*Zaporizhzhia National University*)

BUCHYNSKYI O. Y.,
External Ph.D. Student of the Department
of Administrative and Customs Law
(*University of Customs and Finance*)

UDC 342.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-5-1-30>

**CLASSIFICATION OF TAX DISPUTES:
LEGAL-THEORETICAL PECULIARITIES**

The paper substantiates the necessity of classification of tax disputes and proves its scholarly importance and practical relevance. Approaches to the classification of tax disputes are investigated and common features are singled out on the basis

